

ROMÂNII DIN BASARABIA ISTORICĂ, ÎNTRE LENIN ȘI „SARA PE DEAL”

Uniți de Eminescu

La nord de Delta Dunării, în Bugeac, localnicii au păstrat statuile cu Lenin. Cine vorbește românește a început să ridice fruntea și să întrebe unde este bustul lui Eminescu. Printre ucraineni, când amintești de poetul românilor, trebuie să vorbești neapărat despre poetul Taras Țevcenko și să te gândești la tovarășul Lenin.

Înainte de *Denii eminesciene*

În 23 și 24 mai 2013, președintele Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, Areta Moșu, și preotul Cătălin Urserescu din Iași au vizitat Bugeacul, sudul vechii Basarabii istorice, astăzi parte a regiunii Odesa din Ucraina. Delegația ieșeană a străbătut traseul pe care l-au urmat, în perioada 13-16 iunie a.c., 45 de delegați ai ASTRA, cuprinzând ansamblul folcloric „Hudișteanca” din județul Botoșani, în cadrul manifestării culturale *Denii eminesciene*, aflată la a XIX-a ediție. În Galați, Areta Moșu a vizitat impecabila Bibliotecă Județeană „V.A. Urechia”, unde s-au desfășurat conferințele ASTREI din cadrul *Deniilor*. La Arhiepiscopia Dunării de Jos, delegații l-au întâlnit pe Lucian Petroaia, consilier în cadrul Sectorului Învățământ și Activități cu Tineretul. Părintele consilier a promis că va angrena, în cadrul *Deniilor* de la Galați, corul Seminarului Teologic alături de școli și reprezentanți ai Colegiului „V. Alecsandri”, ai Universității „Dunărea de Jos”. Areta Moșu a subliniat că un rol important îl vor avea elevii și profesorii de la Colegiul Național „Costache Negri” din Galați – primul director al liceului pedagogic „Costache Negri” a fost profesorul de limba română Grigore Petrovan (1893-1907), născut la Ismail, în Bugeac.

Vămi cu nemiluita

Delegații aștriști au plecat din Galați către Reni, parcurgând în patru ore cei 26 de km. Au trecut pe rând prin vămile românească, moldovenească și

ucraineană. Republica Moldova stăpânește o fișie îngustă, cu acces la Dunăre. Fișia e atât de subțire încât, undeva printre vămi, traficul devine haotic – pe o singură bandă se întâlnesc camioanele și autoturismele care intră sau ies din Republică.

Vameșii ucraineni au încrunțat privirea când au găsit sub scaune și în portbagajul mașinii cărțile donate de către Asociația „Danubiana” Galați. „Aveți cărți din 1950? Scoateți cutiile să verificăm cărțile”, a tradus colegul moldovean vorbele ucraineanului. Soarele strălucea în crug, briza bătea dinspre Dunăre, țipătul unor păuni se auzea repetat în difuzoarele vămii. Să nu te chinui să înțelegi de ce cântă păunii la vamă sau de ce nu e voie să treci cărți din anii '50.

Multiculturalism da, românism ba

La Consiliul Raional Reni, reprezentatul autorității locale ne-a întâmpinat cu o carte de poezii ale etniilor conlocuitoare; în Reni, românii sunt majoritari trăind alături de ucraineni, găgăuzi, ruși. Administrația orașului Reni a răspuns pozitiv la propunerile astriste de a fi, în iunie, gazdă primitoare mesagerilor culturii de la noi. Ghidul delegaților a fost Eugen Răuță, președinte al unei asociații culturale din zonă. „Orice proiect cu bani europeni trebuie aprobat la Kiev, unde aș fi nevoit să fac multe drumuri costisitoare. Pentru cei din Republica Moldova aprobarea pentru proiecte transfrontaliere vine de la Chișinău, mult mai aproape”, a explicat Eugen Răuță de ce nu ajunge la sacul cu bani europeni. Birocrația ucraineană are picioare de lut și mai mult împiedică avântul economic al regiunii, unde Reni și Ismail sunt porturi la Dunăre, iar Odesa, la Marea Neagră.

Slavă agriculturii

Din goana mașinii, nu zărești pământ nelucrat prin vechea Basarabie – spre deosebire de pârloaga prezentă peste tot în România. Localnicii din Bugeac se agață de agricultură ca înecatul de un pai. Terenurile, pînă în zare, se țin mănoase, înverzite,

acoperite cu grâu, porumb sau plante medicinale. Prin sate, băștinașii și-au construit sere de legume, plătesc împreună instalații de irigații și cultivă roșii, varză, produse pe care le vînd samsarilor cu tiruri rusești. În anii cînd Rusia nu primește pătlașele și curechi din Ismail, prețul legumelor scade odată cu profitul și atunci locuitorii se jeluiesc de se aude la Odesa. Preocupați de comerț, pușini mai țin seama la ce limbă vorbesc. În satul Babele (Oziornoe), românii conviețuiesc în armonie cu celelalte nații. Ultimele tensiuni s-au stins după ce statuia unui vultur a fost amplasată în centrul satului, întru amintirea soldaților căzuți în Marele Război. În perioada interbelică, prin orice localitate mai răsărită din Bugeac, monarhii României „dodoloaște” au ridicat monumente cu vulturi de fier purtînd cruce în cioc. În satul Babele (Oziornoe), fostul primar și profesor Petru Țchiopu a avut grijă ca vulturul să țină iarăși aripile desfăcute.

Legături cu Iașul

În satul Erdec-Burnu (Utkonosovka), tradus Cioc-de-Rață, Anatol Popescu, președinte al Asociației „Basarabia” a Românilor din regiunea Odesa, a prezentat starea presei din regiune, nevoia de emisiuni radio în limba maternă și problemele pe care le întîmpină ansamblul său folcloric, căruia i se interzice să mai țină spectacole. Ucraina s-a angajat în fața României și a Uniunii Europene că va proteja minoritățile naționale, însă reflexele naționaliste o împiedică să se țină de cuvînt. Copiii lui Anatol se uită la desene animate în limba rusă, în vreme ce tatăl lor sfătuiește delegația astristă să evite orașul Odesa, unde românii sunt percepuți drept „ocupanți”.

Pe blogul său, www.utkonosovka.blogspot.ro, Anatol prezintă istoria satului natal: „Localitatea Utkonosovka / Erdec-Burnu este o așezare rurală, situată pe malul drept al lacului Cătlăbuga, care la rîndul său face parte din biosfera Delta Dunării. Anume pe malurile acestui lac, la 16 noiembrie 1485 domnitorul Moldovei Ștefan cel Mare și Sfînt învinge armata turcească, documentele istorice și cronicarii menționînd acest eveniment drept «Bătălia de la Cătlăbuga». În cinstea acestei victorii asupra păgînilor, Ștefan cel Mare construiește o biserică în tîrgul Iașilor. Această biserică cu hramul «Sf. Nicolae Domnesc» există și azi în capitala județului Iași”. Aproape de Ciocul-de-Rață se află cetatea Ismail. Țtefan cel Mare a dezvoltat fortăreața, dar în 1484 Baiazid al II-lea a cucerit

orașul, care a intrat sub stăpînire otomană. Pe locul bastionului, regii României Mari au construit un monument renovat astăzi de rusofoni. În preajma piramidei cu cruce flutură panglici negru-portocalii, reprezentînd un reinventat ordin militar sovietic.

„Moldoveanul” supărat

În regiunea Odesa activează o mișcare a moldovenilor care nu vor să fie confundați cu românii. Condușă de un domn Fetescu, Asociația național-culturală a moldovenilor din Ucraina își transmite mesajele prin organul de presă „Luceafărul”. În numărul din mai 2013, Asociația a publicat o scrisoare deschisă către secretarul general al Consiliului Europei, dl. Thorbjorn Yangland, căruia îi aduce la cunoștință: „Moldovenii din Ucraina sunt cuprinși de indignare că Parlamentul român a adoptat Legea care încalcă Declarația Universală a Drepturilor Omului la auto-identificare, incluzîndu-i prin lege în «români de pretutindeni» pe cetățenii din diferite țări și diferite naționalități (aromâni, basarabeni, bucovineni, cuțovlahi, herțeni, maramureșeni, moldoveni, moldovlahi ș.a.)”.

Creștinii de lîngă Lenin

În localități precum Ismail sau Borisăuca, tovarășul Ulianov, care a adus revoluția bolșevică în estul Europei, are statui chiar în fața instituțiilor de învățămînt sau administrative. La mică distanță de monumentul leninist se înalță mîndră cîte o biserică. Două entități își dispută aprig tutela fiecărui lăcaș de cult: Mitropolia Moldovei și Patriarhia Moscovei. Patriarhia Română dă doar semne de prezență discretă.

În 1991, în regiunea Odesa erau 16 școli generale cu predare integrală în limba română, la toate materiile, iar astăzi au mai rămas doar șase, celelalte zece au devenit mixte, adică au predare în română, ucraineană sau rusă. Chipurile, aceasta ar fi alegerea părinților, care vor să își dea copiii în școlile de limbă ucraineană, mai performante, fiind monitorizate de către stat. Se spune că școlile etniilor sunt lăsate de izbeliște, profesorii avînd grija salariilor mici sau neplătite. Statul ucrainean nu dă fonduri pentru activitățile culturale ale etniilor din regiunea Odesa și rezultă o calitate scăzută a limbii române vorbite de băștinașii din Bugeac.

(articol publicat în almanahul „Sud-Vest”, anul II, nr. 6(11), iunie 2013, p. 2 și 4)